

DENETİMLİ SERBESTLİK TEDBİRİ ALTINDA OLAN HÜKÜMLÜLERİN UMUTSUZLUK DÜZEYİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Geliş Tarihi/Received: 25.06.2018 - Kabul Tarihi/Accepted: 30.06.2018

Nesrin Duman

Asst.Prof.Dr., Bartın University

ORCID: 0000-0002-2751-8315

nesrinduman@bartin.edu.tr

öz

Bu araştırmanın amacı, koşullu salıverme tarihine kadar denetimli serbestlik tedbiri altında olan hükümlülerin umutsuzluk düzeylerini (ve üç alt boyutunu) sosyo-demografik değişkenler ve umutsuzluk düzeyini etkileyici risk faktörleri açısından incelemektir. Bu amaçla araştırmaya denetimli serbestlik tedbiri altında olan 32 hükümlü dâhil edilmiştir. Katılımcılara yirmi sorudan oluşan Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) ve umutsuzluk düzeyini yordayıcı risk faktörlerini içerir nitelikte soruları da ihtiva eden Kişisel Bilgi Formu verilmiştir. Sonuç olarak hükümlülerin umutsuzluk düzeylerinin 6.46 ±3.76 puan olduğu, bu haliyle "hafif" düzeyde umutsuzluğa sahip oldukları görülmüştür. Umutsuzluk düzeyleri ile sosyo-demografik özellikler arasındaki ilişki incelendiğinde; sadece eğitim seviyesi ve gelir durumu değişkenleriyle umutsuzluk düzeyi ve/veya alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Gelir durumu açısından orta gelirli kişilerde; eğitim seviyesi açısından ise "ortaöğretim düzeyinde" (ortaokul ve lise mezunu) eğitime sahip bireylerde en düşük umutsuzluk puanlarına rastlanmıştır. Sonuçlar, umutsuzluk düzeyine etki edebilecek risk faktörleri açısından değerlendirildiğinde ise; bu faktörlerin umutsuzluk düzeyini yordayıcı bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Beck, Umutsuzluk, Denetimli Serbestlik, Koşullu Salıverme, Hükümlü

A RESEARCH ON THE HOPELESSNESS LEVEL OF OFFENDERS UNDER PROBATION

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the hopelessness levels (and the three sub-dimensions) of the offenders under probation until the date of conditional release date in terms of socio-demographic variables and risk factors affecting hopelessness level. For this purpose, 32 prisoners under probation were included in the research. Participants were provided with

Beck Hopelessness Scale (BHS) consisting of twenty questions and Personal Information Form which includes questions about the risk factors that predict the level of hopelessness. As a result, the hopelessness levels of the offenders were found to be 6.46 ± 3.76 points, and thus they had a "slight" despair. When the relationship between hopelessness levels and socio-demographic characteristics is examined; it was understood that there was a significant relationship between only the level of education and income status and hopelessness level and /or sub-dimensions. In terms of income, middle income people; in terms of education level, the "secondary school" (middle school and high school graduate) educated individuals showed the lowest hopelessness scores. When the results are evaluated in terms of risk factors that may affect the level of despair, it was seen that these factors did not have a predictive effect on the level of hopelessness.

Keywords: *Beck, Hopelessness, Probation, Conditional Release, Offender*

GİRİŞ

Yunan mitolojisinde "Pandora'nın Kutusu" (*Pandora's Box*) olarak bilinen mitte Pandora, Zeus'un kendisine evlilik hediyesi olarak verdiği ve açmamasını tembihlediği kutuyu merakına yenik düşerek açar. Kutunun içindeki hastalıklar, acılar ve tüm kötülükler dünyaya yayılır. Kutunun açılmasıyla birlikte o ana kadar mutlu bir biçimde yaşamakta olan insanların kaderi geri dönülmez şekilde değişir. Olanlar karşısında şok olan Pandora panikle kutuyu kapatmaya çalışır; kutunun içerisinde sadece "umut"u tutabilmeyi başarır (Vikipedi, 2018).

Peki kutunun içerisinde son kalan bu "umut" nedir? Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde umut, "ummaktan doğan duygu, ümit" olarak tanımlanmaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlüğü, 2018). Umutsuzluğun tam tersi umutsuzluk ise, geleceğe ilişkin negatif beklenti, bir başka deyişle kötümserlik olarak tanımlanmaktadır (Kashani, Stoyls ve diğ, 1991). Bireylerin başarısızlıklarını hiçbir zaman yenemeyeceklerine ve problemlerini hiçbir zaman çözemeyeceklerine inanması, mantıklı bir nedeni olmadığı halde yaşantılarına yanlış anlamlar yüklemesi ve negatif sonuçlar beklemesi şeklinde de tarif edilmektedir (akt. Hamarta, Deniz ve Uslu, 2001). - İnsanların geleceğe yönelik olumsuz beklentileri, bireylerin sorunlarıyla başa çıkma yöntemlerini ve çevreye uyum sürecini de olumsuz yönde etkilemektedir (Tümkaya, 2005).

Amerikalı psikiyatrist Aaron T. Beck ve arkadaşları, umutsuzluğu, intihar ve depresyon arasındaki bağ, intiharı anlamada çok önemli bir psikolojik yapı ve depresyonun en temel özelliği olarak kabul etmektedir (Beck, Steer vd., 1985). 1974'de "Karamsarlığın Ölçümü" (*The Measurement of Pessimism*) adlı çalışmaları ile geliştirmiş oldukları "Umutsuzluk Ölçeği" (*The Beck Hopelessness Scale*) ile bu derece yaygın ve ciddi psikopatolojik bir belirti olan umutsuzluğu belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu denli hayati önem taşıyan "umutsuzluk" hakkında ne ülkemizde, ne de yurt dışında yeterli sayıda

araştırma bulunmamaktadır. Umutsuzluğun yaygınlığını ve umutsuzluğu etkileyen etkenleri özgül olarak inceleyen güncel çalışmaların sayısı da ne yazık ki çok azdır (Özmen vd., 2008). Bu bilgiler ışığında çalışmada çeşitli suçlardan ötürü ceza infaz kurumlarında hükümlü olarak bulunmuş bireylerdeki umutsuzluk düzeyleri incelemeye alınmıştır.

ARAŞTIRMA

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, koşullu salıverme tarihine kadar denetimli serbestlik tedbiri altında olan hükümlülerin umutsuzluk düzeylerini (ve üç alt boyutunu) sosyo-demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, iş ve çalışma bilgileri vb.) ve umutsuzluk düzeyini etkileyici risk faktörleri (ceza infaz kurumunda bulunış süresi, fiziksel-psikolojik rahatsızlık bilgileri vb.) açısından incelemektir.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nicel veri toplamaya yönelik, alan araştırması (tarama-survey) niteliğinde betimsel bir araştırma deseni kullanılmıştır. Betimsel araştırmalar var olan durumu değerlendirmek, olaylar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak için yürütülen araştırmalardır (Gökdağ, 2013). Tarama (survey) yöntemi de, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan veri toplama yöntemlerinden biri olup; birçok değişkeni ölçebilmektedir.

Evren Ve Örneklem

Araştırmanın "amaçlı" örneklemini, Bartın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'ndeki koşullu salıverme tarihlerine kadar denetimli serbestlik tedbiri altında olan ikisi kadın 35 hükümlü oluşturmuştur. Çalışmaya katılan 35 kişiden 3'ünün (erkek) anketlerinin yarısı doldurulduğu için bu kişiler değerlendirme dışı bırakılmıştır. Araştırma, etik kurallar çerçevesinde, katılımcılara araştırmanın amaç ve kapsamı açıklanarak, katılımcıların sözlü ve yazılı onamları alınarak yürütülmüştür. Katılımcılar; Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 2017 yılı yeni yaş dilimi gruplamasına göre 18-65 yaş arası genç bireylerden oluşmaktadır. Örneklemin yaş ortalaması 38.5'dur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmaya dâhil olan katılımcılar için "Kişisel Bilgi Formu" ve "Beck Umutsuzluk Ölçeği" kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmaya katılan bireylerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Formda; yaş, cinsiyet, medeni durum, gelir durumu, iş ve meslek bilgileri, sağlık durumlarını belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Formda umutsuzluk düzeyini yordayıcı risk faktörlerini içerir nitelikte (örn. cezaevinde kalış süreleri) sorular da bulunmaktadır.

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ): Araştırmada, örneklemin umutsuzluk düzeyini tespit etmek için 20 maddelik "Evet-Hayır" şeklinde yanıtlanan,

değerlendirme (self report) türü bir ölçek olan Beck Umutsuzluk Ölçeği kullanılmıştır. Beck Umutsuzluk Ölçeği, Beck ve arkadaşları tarafından bireyin geleceğe yönelik umutsuzluk derecesini objektif olarak sayılara dökerek belirlemek amacıyla geliştirilmiştir (Beck vd., 1974). Ölçeğin dilimize çevirisi ve geçerlilik-güvenilirlik çalışması Seber ve arkadaşları (1991) tarafından; ayrıca geçerlilik çalışması Durak ve Palabıyıkoglu (1994) tarafından yapılmıştır. BUÖ, gelecekle ilgili duygular (GiD), gelecekle ilgili motivasyonlar/motivasyon kaybı (MK) ve gelecekle ilgili düşünceler (GiB) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. 1.,6.,5.,10.,13.,15.,19. maddelerde gelecekle (GiD) ilgili duygular, 2.,3.,9.,11.,12.,16.,17.,20. maddelerde (MK) motivasyonlar ve 4.,7.,8.,14.,18. maddelerde ise gelecek beklentisi (GiB) ile ilintili bilişsel durumlar belirtilmiştir (Szabo vd., 2015). Ölçeğin; 2.,4.,7.,9.,11.,12.,14.,16.,18. ve 20. maddeleri (onbir adet) "pozitif", 1.,3.,5.,6.,8.,10.,13.,15. ve 19. maddeleri (dokuz adet) negatif olarak puanlanmaktadır. Ölçeğin puanlanması, her uyumlu yanıt için '1' puan, uyumsuz yanıt için '0' puan şeklindedir. Ölçeğin puan ranjı 0-20 arasında değişmektedir. Ölçekten elde edilen aritmetik toplam umutsuzluk puanını oluşturur. Alınan puanların yüksekliği bireydeki umutsuzluğun yüksek olduğunu gösterir.

Veri Toplama Süreci Ve Verilerin Analizi

Araştırma 2018 yılı Mayıs ayında Bartın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde koşullu salıverme tarihine kadar denetimli serbestlik tedbiri altında olan hükümlülerle yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar, Windows için SPSS-22 paket programına girilerek analiz edilmiştir. Analizler için öncelikle tüm kategorilere ait değerlerin normal dağılımına bakılmış, basıklık-çarpıklık (Skewness-Kurtosis) değerlerinin kabul gören (*George ve Mallery'e (2010) göre -2 ve +2 aralığı; Tabachnick ve Fidell'e (2013) göre ise -1.5 ve +1.5 aralığı kabul görmektedir (akt. Duman, 2018)*) değer aralıklarında olduğu görülmüştür. Bu nedenle analizler için parametrik testler kullanılmıştır. Çalışmada betimsel istatistikler, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), izleme testlerinden Tukey post-hoc analizleri yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasında .001 ve .05 anlamlılık düzeyleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmada öncelikle kişisel bilgi formundaki sosyo-demografik bilgilerin frekans dağılımlarına bakılacak olursa; ikisi kadın olmak üzere toplam 32 katılımcının %6.3'ünün sadece okur-yazar, %6.3'ünün ilkokul terk, %28.1'inin ilkokul mezunu, %34.4'ünün ortaokul mezunu, %18.8'inin lise ve %6.3'ünün üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Katılımcıların %62.5'i sosyal güvencesi olan düzenli bir işte çalışmakta, %37.5'i ise çalışmamakta ve sosyal güvencesi de bulunmamaktadır. Gelir düzeyleri incelendiğinde %46.9'unun düşük gelirli, %50'sinin orta gelirli ve %3.1'inin ise yüksek gelirli olduğu; medeni durumlar değerlendirildiğinde %62.5'inin evli, %21.9'unun bekâr, %9.4'ünün boşanmış, %6.3'ünün dul (eş vefatı) olduğu,

katılımcıların %71.9'unun çocuk sahibi olduğu, %28.1'inin ise çocuklarının olmadığı görülmüştür.

Kişisel bilgi formunda bireylerin umutsuzluk düzeyini yordayıcı risk faktörlerini içerir nitelikte bazı sorulara da yer verilmiştir. Bu soruların frekans dağılımları incelendiğinde; hükümlülerin %71.9'unun 0-2 yıl arası, %21.9'unun 2-4 yıl arası, %3.1'inin 6-8 yıl, %3.1'inin ise 8 yıldan fazla süreyle ceza infaz kurumunda buldukları, %75'inin herhangi bir fiziksel hastalığının olmadığı, %81.3'ünün düzenli kullandığı bir ilaç olmadığı, %78.1'inin psikolojik bir rahatsızlığı olmadığı anlaşılmıştır.

Katılımcıların Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) sorularına verdikleri yanıtlar puanlandığında; 0-20 puan aralığında gözlemlenen ölçek toplam puanlarının, katılımcı grupta düşük seviyede (6.46 ± 3.76 puan) olduğu ortaya çıkmıştır (**Tablo 1**).

Tablo 1. Umutsuzluk Düzeyi ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri

	N	Ort	Standart Sapma±
GİD	32	1,31	1,89119
MK	32	3,15	1,96927
GİB	32	2,00	1,43684
Toplam	32	6,46	3,76730

Not: BUÖ, gelecekle ilgili duygular (GİD), gelecekle ilgili motivasyonlar/motivasyon kaybı (MK) ve gelecekle ilgili düşünceler (GİB) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır.

Beck Umutsuzluk ölçeğinin alt boyutlarına bakıldığında GİD puanlarının ($M=1.31$, $SS=1.89$), MK puanlarının ($M=3.15$, $SS=1.96$), GİB puanlarının ($M=2.00$, $SS=1.43$), toplam umutsuzluk puanlarının ise ($M=6.46$, $SS=3.76$) olduğu görülmektedir. Katılımcıların Beck Umutsuzluk Ölçeği'nden ortalama 6.46 puan aldıkları bu haliyle kişilerdeki umutsuzluğun "hafif" düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Umutsuzluk düzeyini yordayıcı risk faktörlerini içerir nitelikte olan ceza infaz kurumunda bulunış süresi ile umutsuzluk düzeyi arasında anlamlı farklılaşma olup olmadığını değerlendirmek amacıyla parametrik testlerden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır (**Tablo 2**).

Tablo 2. Cezaevinde Kalış Süresi ile Umutsuzluk Düzeyi Arası ANOVA Analizi

		KT	Sd	KO	F	p<
GİD	Gruplar arası	15,335	3	5,112	1,498	,237
	Grup içi	95,540	28	3,412		
	Toplam	110,875	31			
MK	Gruplar arası	10,765	3	3,588	,918	,445
	Grup içi	109,453	28	3,909		
	Toplam	120,219	31			
GİB	Gruplar arası	4,174	3	1,391	,651	,589
	Grup içi	59,826	28	2,137		
	Toplam	64,000	31			
Toplam	Gruplar arası	20,242	3	6,747	,450	,719
	Grup içi	419,727	28	14,990		
	Toplam	439,969	31			

Not: BUÖ, gelecekle ilgili duygular (GİD), gelecekle ilgili motivasyonlar/motivasyon kaybı (MK) ve gelecekle ilgili düşünceler (GİB) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır.

Tablo 2’de görüleceği üzere cezaevinde kalma süresi ile umutsuzluk toplam puanları arasında anlamlı farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir [$F(3,28)=0.450$, $p>.05$]. Benzer şekilde umutsuzluğun GİD, MK ve GİB alt boyutlarında da anlamlı farklılık görülmemiştir [sırasıyla $F(3,28)=1.498$, $p>.05$; $F(3,28)=0.918$, $p>.05$; $F(3,28)=0.651$, $p>.05$]. Kişisel bilgi formunda yer alan, umutsuzluk düzeyini etkileyici nitelikte olan fiziksel ve psikolojik rahatsızlık, ilaç kullanımı gibi diğer risk faktörleri ile umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkide anlamlı bir farklılaşma tespit edilememiştir.

Sosyo-demografik değişkenlerin umutsuzluk düzeyi toplam puanı ve alt boyutları arasında anlamlı farklılaşma olup olmadığını incelemek için parametrik testlerden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma, sosyal güvencenin olup olmaması, düzenli bir işte çalışıp çalışmama gibi kriterler ile umutsuzluk toplam puan ve alt boyutlarının puanları arasında anlamlı ilişki görülmemiştir. Anlamlı farklılaşma sadece gelir durumu ve eğitim durumu değişkenlerinde gözlemlenmiştir (**Tablo 3 ve Tablo 4**).

Tablo 3. Gelir Durumu ile Umutsuzluk Düzeyi ve Alt Boyutları Arası ANOVA Analizi

		KT	Sd	KO	F	p<
GİD	Gruplar arası	22,475	2	11,238	3,687	,037
	Grup içi	88,400	29	3,048		
	Toplam	110,875	31			
MK	Gruplar arası	2,735	2	1,368	,338	,716
	Grup içi	117,483	29	4,051		
	Toplam	120,219	31			
GİB	Gruplar arası	12,650	2	6,325	3,572	,041
	Grup içi	51,350	29	1,771		
	Toplam	64,000	31			
Toplam	Gruplar arası	96,035	2	48,018	4,049	,028
	Grup içi	343,933	29	11,860		
	Toplam	439,969	31			

Not: BUÖ, gelecekle ilgili duygular (GİD), gelecekle ilgili motivasyonlar/motivasyon kaybı (MK) ve gelecekle ilgili düşünceler (GİB) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır.

Tablo 3'te görüleceği üzere gelir düzeyi ile umutsuzluk düzeyleri toplam puanları arasındaki ilişkinin anlamlı biçimde farklılaştığı tespit edilmiştir [$F(2,29)=4.049$, $p<.05$]. Ölçeğin alt boyutları olan GİD, MK ve GİB puanları incelendiğinde ise GİD ve GİB puanlarının gelir düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı [Sırasıyla $F(2,29)=3.687$, $p<.05$; $F(2,29)=3.572$, $p<.05$]; MK puanları ile gelir düzeyi arasındaki ilişkide anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür [$F(2,29)=1.368$, $p>.05$]. İzleme test sonuçlarında anlamlı farklılaşmanın yönüne bakıldığında orta gelirli kişilerin en düşük umutsuzluk düzeyine sahip olduğu, yüksek gelirli ve düşük gelirli bireylerde ise bu oranın daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Son olarak eğitim durumuna göre kişilerin umutsuzluk puanları arası farklılaşma düzeyi Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Eğitim Durumu ile Umutsuzluk Düzeyleri Arası Tek Yönlü Varyans Analizi

		KT	Sd	KO	F	p<
GİD	Gruplar arası	39,426	5	7,885	2,869	,034
	Grup içi	71,449	26	2,748		
	Toplam	110,875	31			
MK	Gruplar arası	15,173	5	3,035	,751	,593
	Grup içi	105,045	26	4,040		
	Toplam	120,219	31			
GİB	Gruplar arası	9,808	5	1,962	,941	,471
	Grup içi	54,192	26	2,084		
	Toplam	64,000	31			
Toplam	Gruplar arası	123,171	5	24,634	2,022	,109
	Grup içi	316,798	26	12,185		
	Toplam	439,969	31			

Not: BUÖ, gelecekle ilgili duygular (GİD), gelecekle ilgili motivasyonlar/motivasyon kaybı (MK) ve gelecekle ilgili düşünceler (GİB) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır.

Tablo 4’te görüleceği üzere eğitim durumu ile umutsuzluk düzeyleri arasında sadece GİD alt boyutundaki ilişkide anlamlı farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir [$F(5,26)=2.869, p<.05$]. Bu farklılaşmanın yönünü belirlemek için izleme (post-hoc) test sonuçlarına bakıldığında okuryazar (hiç okula gitmemiş) bireylerin ortaokul ve lise mezunu kişilere göre; üniversite mezunlarının ise ortaokul ve lise mezunlarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek geleceğe yönelik olumsuz duygularının olduğu ortaya çıkmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 107. maddesi ve 671 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin geçici 6.maddesinin a fıkrasından yararlanarak cezaevinden çıkmış, koşullu salıverme tarihlerine kadar denetimli serbestlik tedbiri altında olan hükümlülerdeki umutsuzluk düzeylerini alt boyutlarıyla incelemek esas alınmıştır. Daha önce belirtildiği üzere kişilerin geleceğe yönelik olumsuz beklentileri, sorun çözme yöntemlerini ve çevreye uyum sürecini olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir. Geçmişte toplum kurallarıyla ihtilafa düşmüş ve cezaevine girmiş olan bireylerin geleceğe yönelik duygu, düşünceleri ve motivasyonları topluma bundan sonraki uyumları açısından önemlidir. Araştırmada bu bireylerin ortalama 6.46 puan ile hafif düzeyde umutsuzluğa sahip oldukları görülmüştür.

Sosyo-demografik değişkenler açısından umutsuzluk düzeyleri arasında farklılaşmanın olup olmadığına bakıldığında; yaş, cinsiyet, medeni hal, çocuk sahibi olma, sosyal güvencenin olup olmaması, düzenli bir işte çalışıp çalışmama gibi diğer kriterler ile umutsuzluk toplam puan ve alt boyutların puanları arasında anlamlı fark görülmemiş olması dikkat çekmiştir. Çalışmada sadece gelir durumu ve eğitim durumu değişkenlerinin umutsuzluk düzeyi ile olan ilişkisinde anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Sonuçlar detaylı incelendiğinde orta gelir düzeyine sahip hükümlülerin en az umutsuzluk düzeyine sahip oldukları, yüksek ve düşük gelirli olanlarda ise bu düzeyin anlamlı derecede daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Tümkiye (2005) çalışmasında ailesi yanında kalan ergenlerin umutsuzluk durumları açısından gelir düzeyi değişkeninin temel etkisinin anlamlı olduğu, yüksek geliri olanlarda düşük (ort.6.24 puan), düşük geliri olanlarda ise yüksek (ort.15.09 puan) olduğu bulunmuştur. Çalışma sonuçları görüldüğü üzere Tümkiye (2005)’nin sonuçlarıyla kısmen paralellik göstermektedir. Araştırmada da benzer şekilde düşük gelirli hükümlülerde umutsuzluk düzeyinin orta gelir düzeyine göre yüksek olduğu görülmüştür. Ancak farklı olarak yüksek gelir seviyesine sahip hükümlülerdeki umutsuzluk düzeyi orta gelirli hükümlülerden yüksek bulunmuştur.

Eğitim durumu açısından bakıldığında; eğitim seviyeleri ile umutsuzluk düzeyi ve alt boyutları arasında sadece GİD alt boyutunda anlamlı farklılaşmanın olduğu anlaşılmıştır. Bu farklılaşmanın yönünün ise okuryazar (hiç okula gitmemiş) bireylerin ortaokul ve lise mezunu kişilere göre; üniversite mezunlarının ise ortaokul ve lise mezunlarına göre anlamlı

düzeyde daha yüksek geleceğe yönelik olumsuz duygulara sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Dereli ve Kabataş (2009)'ın meslek yüksekokulu öğrencileriyle yaptıkları çalışmada öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini yüksek (15.53±4.35 puan) bulmuşlardır. Bu noktada yüksek eğitim seviyesinin kişilerin geleceğe olumlu duygularla bakış ve değerlendirmeleri üzerinde yordayıcı bir değişken olduğunu söyleyebiliriz. Burada önemli bir sonuç da şudur; hiç eğitim almamış olan okur-yazar grupta da yüksek eğitim düzeyine sahip hükümlülerde de benzer seviyede geleceğe yönelik olumsuz duygulara rastlanmış, bu iki grubun da aldıkları puanlar anlamlı düzeyde ortaokul ve lise mezunu gruptan yüksek çıkmıştır.

Sonuç olarak koşullu salıverme tarihine kadar denetimli serbestlik tedbiri altında olan hükümlülerin umutsuzluk düzeyleri (ve üç alt boyutunu) sosyo-demografik değişkenler ve umutsuzluk düzeyini etkileyici risk faktörleri açısından incelendiğinde; araştırma sonucunda hükümlülerin umutsuzluk düzeylerinin düşük olduğu söylenebilmiştir. Umutsuzluk düzeyine etki edecek değişkenler arasında sadece eğitim durumu ve gelir düzeyinin gösterilebileceği, "orta öğretim düzeyinde" (ortaokul ve lise mezunu hükümlüler) eğitilmiş ve orta gelire sahip hükümlülerin en az seviyede umutsuzluğa sahip oldukları araştırma sonuçlarında ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

- Beck, A., T., Lester, D., Trexler, L. (1974). The Measurement Of Pessimism, Beck Hopelessness Scale. *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*, 42 (6).
- Beck, A.T., Steer, R.A., Kovacs, M., & Garrison, B. (1985). Hopelessness And Eventual Suicide: A 10-Year Prospective Study Of Patients Hospitalized With Suicidal Ideation. *Am J Psychiatry*, 145 (5). Doi: 10.1176/Ajp.142.5.559
- Dereli, F. Ve Kabataş, S. (2009). Sağlık Meslek Yüksekokulu Son Sınıf Öğrencilerinin İş Bulma Endişeleri Ve Umutsuzluk Düzeylerinin Belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, (26): 31-36.
- Deveci, S.E., Ulutaşdemir, N. Ve Açık, Y. (2011). Bir Mesleki Eğitim Merkezi Öğrencilerinde Umutsuzluk Düzeyi Ve Etkileyen Faktörler. *Dicle Tıp Dergisi*, 38 (3): 312-317.
Doi: 10.5798/Diclemedj.0921.2011.03.0039
- Duman, N. (2018). Peri Masalları Ve Çizgi Animasyon Filmlerindeki Zihin Durumlarının İncelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü: İstanbul.
- Durak, A. Ve Palabıyıköğlü, R. (1994). Beck Umutsuzluk Ölçeği Geçerlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, Sayı 7:2 (2).

- Gökdağ, M. (2013). Araştırma Yöntemleri Betimsel Araştırmalar. Erişim Adresi: <http://tumdersnotlarim.blogspot.com.tr/2013/10/arastirma-yontemleri.html>
- Hamarta, E., Deniz, E., Uslu, M. (2001). Engelli Çocuğu Olan Anne Babaların Umutsuzluk Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması Olarak İncelenmesi. Özel Eğitim Kongresi, Konya.
- Özmen D., Erbay Dünder, P., Çetinkaya, A.Ç., Taşkın, O. Ve Özmen, E. (2008). Lise Öğrencilerinde Umutsuzluk Ve Umutsuzluk Düzeyini Etkileyen Etkiler. Anatolian Journal Of Psychiatry 2008; 9:8-15.
- Pandora'nın Kutusu. (17.05.2018). Vikipedi. Erişim Adresi: <http://www.wiki-zero.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvUGFuZG9yYSduxLFuX0t1dHVzdQ>
- Seber, G., Dilbaz, N., Kaptanoğlu, C. Ve Tekin, D. (1993). Umutsuzluk Ölçeği: Geçerlilik Ve Güvenirliği. Kriz Dergisi, Sayı 7:1 (3).
- Szabó, M., Mészáros, V., Sallay, J., Ajtay, G., Boross, V., Udvardy-Mészáros, A., Vizin, G., & Perczel-Forintos, D. (2015). The Beck Hopelessness Scale: Specific Factors Of Method Effects?. European Journal Of Psychological Assessment. Advance Online Publication. <Http://Dx.Doi.Org/10.1027/1015-5759/A000240>
- Şahin A. (2002). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeyi Üzerine Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 2002;13: 143-57.
- Taşkent, N. Ve Şahin, A. (2004). Celal Bayar Üniversitesi Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerin İş Bulma Endişeleri Ve Umutsuzluk Düzeylerini Belirlemesi. 3.Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi Kitabı, 29-30 Nisan, Edirne 2004:132
- Tümkaya, S. (2005). Ailesi Yanında Ve Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3: 445-459. <http://dergipark.gov.tr/tebd/issue/26122/275179>
- Umut. (17.05.2018).Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü içinde. Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5afeed58f16c26.20120700